

ДА "ЦИВИЛИЗОВАМЕ" НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ

РЕЦЕНЗИЯ НА КНИГА

от проф. д-р Добринка Чанкова

David Cornwell, John Blad and Martin Wright (eds.) *Civilising Criminal Justice. An International Restorative Agenda for Penal Reform*. With a Foreword by John Braithwaite. Sheffield Gables:WatersidePress, 2013, 568pp, ISBN 978-1-904380-04-7(pbk), ISBN 978-1-908162-51-9 (Adobe E-book), ISBN 978-1-908162-52-6 (Kindle/Epub E-book), £25.00

Защо наказателно-правосъдната система следва да се "цивилизова"? Какво се разбира под "цивилизоване"? Защо е необходим международен дневен ред за целта? Това са само част от многобройните въпроси, повдигнати в това задълбочено и далновидно изследване - не просто още една книга в областта на възстановителното правосъдие,

а своеобразен Манифест за политиците и творците на наказателната политика, учените и практиците. Веднага следва да се подчертае, че независимо, че книгата разглежда различните исторически, сравнителни, правни, практически, етични и други аспекти на проблема, тя не дава окончателни еднопосочни отговори и в това е основната ѝ заслуга.

Възстановителното правосъдие като теория и движение за трансформиране на отношенията и обществото не е ново. То се разглежда от Martin Wright като една от основните - аксиоматични - парадигми по отношение на престъпността. Съгласно първата - конвенционалното наказателно правосъдие - правонарушението следва да води до наказание, било защото така е правилно, било защото така се дава израз на неодобрението от страна на обществото или защото така се превантира последващо нарушение. Съгласно втората парадигма обществото следва да реагира като изисква от извършителя да направи възможното да поправи вредата или да го убеди да не повтаря деянието си.

Вече широко се признава, че наказателно-правосъдните системи не изпълняват предназначението си и колкото и да се акцентира на тях, това няма да подобри нещата. Ето защо стимулиращото мислене съдържание на труда провокира редица въпроси: следва ли "машината" да бъде изцяло реконструирана, следва ли да отменим наказателното право и да го заменим с гражданско или следва да внесем по-голяма гражданост / цивилизованост в наказателното правосъдие и как? Дебатът по тези въпроси представлява своеобразно предизвикателство и понякога дори е конфронтационен. Може би не е достатъчно да се разшири гражданското правосъдие като в него се включат конфликтите и вредите, понастоящем в сферата на наказателното правосъдие. Съгласно уважаваните от международната общност автори и редактори, цивилизоването касае процедурата, теорията и практиката и към него подходите са изключително разнообразни.

В своята глава от книгата David Cornwell предизвиква традиционната наказателноправна теория, разчупвайки някои митични конструкции относно справедливостта и наказанието. Без да демонизира съществуващата система той предлага рафиниран модел и сценарии за усъвършенстване.

В колективния труд наказателно-правосъдната реформа, включваща възстановителното правосъдие, се разглежда не само от англо-саксонска перспектива, но и през призмата на континенталните правни системи /Франция/ и традициите на скандинавските страни /Норвегия и Финландия/. Много от авторите са категорични, че възстановителните етика и практики имат бъдеще. Други остават скептични, и то не без основателни причини. Възстановителното правосъдие правилно е разглеждано като "процедурна революция" и възстановителният процес е поставен в контраст със състезателния. Дилемата "наложени или съгласувани резултати" е решена в полза на последните.

Друг силен момент в книгата е анализът на "концептуалната бездна" между нео-ретрибутивните наказателни политики и "по-социалните" предпочитания на академичния сектор и затворническата администрация за по-малка и по-конструктивна употреба на лишаването от свобода и разширяване приложението на алтернативните санкции. Нравствеността на наказанието като средство за гарантиране на общественото доверие в контрола на престъпността е поставено под въпрос.

Идеята, че възстановителното правосъдие е една от стратегиите за цивилизоване на наказателното правосъдие е централна за главата, написана от John Vlad, но обгръща цялата книга. Чистият наказателен инструментариум просто не работи. Това поставя въпроса за депенализация и за жизнеността на редица наказателноправни теории. Паралелно са разгледани и други - за цивилизоване на възстановителното правосъдие и дори на гражданското право.

Трудът е изключително богат с различните възгледи на авторите, съдържащи критицизъм и контра-критицизъм на статуквото, предлагащи нововъведения, разглеждащи "възстановяването" в рамките на правото и извън него; етиката на социалния живот е противопоставена на обществения ред; "възстановителният ентузиазъм" е комбиниран с умерен скептицизъм.

Книгата убеждава читателя, че възстановителното правосъдие е по-доброто правосъдие - конструктивен метод, който насърчава про-социалното поведение. То дава правомощия за "изправяне на нещата" посредством поемане на отговорност за стореното, поднасяне на извинение и поправяне на вредите. Инкорпорирано в

наказателното правосъдие то е реалистична опция за цивилизоването му, но може да бъде приложено и в други сфери на живота.

Високият академичен стил на труда го прави нелек за четене, но усилията си струват. Възхитителната редакторска работа е довела до хомогенен, хармоничен продукт. Поставяйки конструктивен дневен ред за следващите декади, тази книга е скъпоценен бисер в литературата по възстановително правосъдие.¹

---

¹ Рецензията първоначално е публикувана на английски език в INTERNET JOURNAL OF RESTORATIVE JUSTICE, <http://www.rj4all.info/content/IJRJcontents>